

Raj Loriga

BOOKA.

Knjiga **101**

RAJ LORIGA
PREDAJA

Naslov originala
RAY LORIGA
RENDICIÓN

Copyright © 2017 Ray Loriga.

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8

office@booka.in

www.booka.in

PREVOD SA ŠPANSKOG
Vuk Šećerović

LEKTURA
Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA
Borka Slepčević

PRELOM
Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA
Jakov Jakovljević

ŠTAMPA
DMD Štamparija

Beograd, 2019.

Tiraž 2000

Sva prava zadržana.
Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

PREDAJA
RAJ LORIGA

„Ko živi duže od četrdeset godina? ... Ja ću vam reći ko: budale i hulje.“

Fjodor Dostojevski, *Zapisi iz podzemlja*¹

„Druge ljude sam nalazio u suprotnom pravcu.“

Tomas Bernhard, *Podrum*²

„I hate rabbits.“

Edi Kokren

1 F. M. Dostojevski, *Zabeleške iz podzemlja*, prevod Branka Kovačević; Logos, Beograd, 1998.

2 Tomas Bernhard, *Autobiografski spisi*, prevod Relja Dražić; Nojzac, Novi Sad, 2010.

I

Naš optimizam je neopravdan, nema nikakvih naznaka koje bi nam dale razloga da verujemo da će biti bolje. Naš optimizam raste sâm od sebe, poput korova, dovoljan je jedan poljubac, opušten razgovor, flaša dobrog vina, premda nam je vina gotovo ponestalo. Tako izgleda konačna predaja: jednog šugavog dana, uz jasnu svest koliko je dan šugav, čovek u sebi oseti otrovnu klicu poraza, koja nezaustavljivo buja i raste, a sve zbog neke gluposti zbog koje nam ranije, u boljim danima, ne bi bilo ništa, ali sad je to početak kraja, jer uskoro sledi završni udarac od kojeg ćemo konačno položiti oružje. Odjednom postanemo svesni da nas je satrlo ono na šta do maločas nismo ni obraćali pažnju, kao da smo ne primetivši upali u zamku u koju nas je namamio neki lovac mnogo lukaviji od nas. Treba, ipak, priznati da smo i mi sâmim isto to radili, dok smo mogli, postavljali smo klopke i zasede i koristili groteskne ali delotvorne maske i kamuflaže.

Ako čovek malo pažljivije pogleda ovu baštu i okućnicu, odmah će mu biti jasno da je ovaj dom nekad znao za bolje dane, o čemu svedoči prazan i zapušten bazen, nad kojim se razleže motorni zvuk mlaznjakâ što nadleću krovove kuća u našoj dolini. Uveče, kad žena i ja legnemo u krevet, trudim se da je umirim, iako dobro znam da nam se život

bespovratno urušava i da ništa novo nećemo biti u stanju da stvorimo. Otkako je izbio rat, svaka bačena bomba produbljuje zjapeću rupu koju ničim nećemo moći da popunimo, toga sam svestan ja, i toga je svesna i ona, premda teramo dalje i pravimo se blesavi, u nadi da ćemo u snu naći mir, ali nam ni san ne donosi mir, kao što je bilo nekada. Kad padne noć, ponekad se prisećamo tih prošlih dana ne bismo li lepše sanjali.

U tim smo prošlim danima uživali verujući da će naše uživanje trajati zauvek. Sveža jezerska voda, premda je to što smo zvali jezerom u stvari tek velika baruština, pružala nam je osveženje u vrelim letnjim danima i bila mesto za sva-kovrsne igre i bezopasne pustolovine. Te „bezopasne pustolovine“ zapravo su predstavljale protivurečnost koje u ono vreme nismo bili svesni.

Imali smo i čamčić na vesla, u kojem su deca provodila sate igrajući se gusara i koji sam ponekad, u kasna letnja predvečerja, uzimao da ženu povedem na malu plovidbu, da tako kažem, i dok bismo tako krstarili kroz ševar, uglavnom smo ćutali, udubljeni svako u svoje misli, ali bili smo spokojni i bez briga.

Juče nam je stiglo pismo od Augusta, našeg sina, našeg vojnika, u kojem nam saopštava da je živ, odnosno da je bio živ pre mesec dana, što ne znači da je i dalje živ. Radost koju smo osetili pročitavši njegovo pismo istovremeno čini još većim naša strahovanja. Otkako je prelazna vlada donela ukaz o prekidu svih prenosa putem signalnih narukvica, ponovo iščekujemo poštara da nam donese vesti, kao u doba naših baba i deda. Ne postoji drugi vid komunikacije. Augusto nam se bar javio prošlog meseca, dok od Pabla evo

već gotovo godinu dana nismo čuli ništa. Kad su njih dvojica otišli na front, mogli smo redovno da pratimo otkucaje njihovih srca putem signalnih narukvica. Žena je govorila da njihovo prisustvo oseća maltene kao da su tu, u njoj, kao kad ih je nosila u stomaku za vreme trudnoće. Sad nam ne preostaje drugo nego da ih, u kući utonuloj u tišinu, sanjamo žive i zdrave. Za roditelje rat nije isto što je za vojnike koji se u njemu bore. To je neki drugi i drugačiji rat. Za nas se sve svodi na čekanje. A u međuvremenu bašta polagano vene i propada, zaparložena. Za razliku od bašte, žena i ja svakoga jutra ustajemo krepki i orni.

U ovom ratnom vihoru, naša ljubav sve je jača.

Nije lako tačno utvrditi koliko smo se zaista voleli ranije. Nema sumnje da su na venčanju naši poljupci bili od srca, ali te čistote srca više nema kao što nema ni nas onakvih kakvi smo bili, jer proteklo vreme od nas je nesumnjivo načinilo druge ljude. Jutros sam se malo prošetao okućnicom i ponovo uvideo da ovo nije ni nalik onoj kući koju smo nekada zvali svojim domom. Jezero je gotovo presušilo, pošto je neko, pretpostavljam da su to bili naši neprijatelji, pregradio tok rečica koje se slivaju s gorskih visova. Nekada sva u zelenilu kao prašuma, obala jezera sad je prava pustopoljina.

Rat ništa ne menja sâm po sebi, već nam opštim metežom ukazuje da više ništa nije isto.

Ali uprkos ratu, ili možda baš zahvaljujući njemu, teramo dalje, dobro jutro, dobro veče, iz dana u dan, kao da je sve u najboljem redu, ljubimo se i grlimo, protivno svakom razumu. Voda je provrela u samovaru, u stari čajnik sa ukrasnim vezom stavio sam poslednje vrećice čaja... To malo vode i onoga što nam je ostalo štedljivo koristimo i istrajavamo. Nešto naše umrlo je, a još je tu prisutno, nešto

čemu ne znamo ime i na šta radije ne obraćamo pažnju, s dobrim razlogom. Strast ne haje za zlu kob i nesreću, jer u protivnom umire. Doneli smo neke odluke, a jedna od njih jeste ta da ne budemo sami. Voleti znači odupreti se svim demonima koji nas ubeđuju da je ljubav nemoguća.

Srećom, u inat demonima, naša bliskost još je veća.

Mogu da govorim o njenim rukama jer ih dobro poznajem, jer su tu blizu do mene. O onome što nam je daleko teško se šta može reći. Dole u podrumu je dečko koji sad plače. Iako nije naš sin, brinemo o njemu najbolje što umemo. Volimo da se staramo o nekome ili nečemu, bar smo u tome složni, naročito sad kad je sve u našoj bašti uvelo. Dečak se pojavio jednog letnjeg dana, ima tome više od šest meseci. Ne znamo koliko mu je godina, pretpostavljamo da mu je devet. To smo zaključili procenivši njegovu visinu prema olovkom iscrtanim oznakama na zidu dečje sobe kojima smo beležili rast svojih sinova, iako smo svesni da to nije najpreciznije merilo. Činjenica je da nam ovaj čudni dečak nije rođeni sin, ali pojavio se sam-samcit i od tad brinemo o njemu.

Bio je ranjen kad se pojavio, pa smo se zato lakše prihvatili toga da ga negujemo. Ne umišljam da smo dobri samarićani, ali nas to ipak čini manje bezdušnim. S druge strane, otkako su otišli naši sinovi, kuća nam je postala prevelika i prazna. A to što dečaka skrivamo u podrumu jeste iz razloga što još nismo odlučili šta ćemo da radimo s njim. Rat sa sobom nosi mnoga odricanja, ali istovremeno nudi i razne mogućnosti. Nismo navikli da se nalazimo u takvoj situaciji, pa nam treba više vremena da se snađemo i vidimo šta nam je činiti s prilikama koje se ukazuju. Oni koji su kadri i umešni ne osećaju strah, dok mi strepimo, ili bar ja strepim, ne bih smeo da govorim u njeno ime. Osećanje straha je krajnje lično. U svakom slučaju, ne smatramo da

smo dečaka oteli i zatočili, više volimo da verujemo da je on kod nas našao pribežište.

Za sve to vreme, dečak nije prozborio ni reč. Njegovo ćutanje na nas deluje ujedno uznemirujuće i utešno, dok iščekujemo kad će da progovori i strepimo od toga šta će reći.

Šta ako prvo što bude izgovorio ne bude „hvala“?

Šta ćemo onda raditi s njim?

Ponekad noću krene da plače dok se mi jebemo, ali ne predamo seks, pa i ranije smo se jebali dok su naši rođeni sinovi plakali. Nismo mi ni ludi ni blesavi, tako se prave deca. To je sve prirodno. Život je da se živi punim plućima a ne da se sputava i guši. Juče sam našem malom zatočeniku poklonio šah. Tako ga zovemo pošto mu još nismo dali ime, mada ga ne držimo zaključanog. Ovde je jer to želi, a slobodan je da ode, ako bi to poželeo, baš kao što je ovamo došao jer je tako hteo. Verujem da ga ovde drži ista ona težnja koja ga je ovamo i dovela. Dajemo mu da jede ono što nam je preostalo. Ne sviđaju mu se banane, to smo shvatili, mališa nije majmunče, ali mu zato cure bale kad vidi kobasicu s krompirom, a bogami ima odličan apetit, sve pojede i onda poliže prste. Zadovoljstvo je videti dete kad lepo jede čak i ako nije tvoje rođeno.

Oboje mislimo da je mališa dobar, siroti dečkić, mada u stvari nemamo pojma ni ko je ni odakle je došao. Ako sve bude u redu i mališa se bude lepo ponašao, možda ćemo ga prebaciti u sobu naših sinova. Ona je zapela da to uradimo odmah, ali sam ja predostrožan, tek treba da vidimo kakav je dečko zaista. A treba videti i hoće li naši rođeni sinovi preživeti ovaj rat, i da li će im ponovo zatrebati njihova soba. Sve će se to u stvari tek pokazati, to je jedino što me teši. Ako sam išta naučio gledajući kako nam bašta kopni i umire, to je da se i dobre i loše stvari ostvaruju bez obzira

na naše planove i računice, ne obazirući se na naša htenja i napore, naprosto se dešavaju, i to je tako.

Dečaka je prva ugledala moja žena, primetila ga je kako ide preko brda i videla je kad je ušao u baštu krvareći i ne govoreći ni reč. Uvela ga je u kuću, previla mu rane, dala mu da obuče odeću naših sinova, koju je čuvala uredno složenu, okupala ga je i spremila mu večeru, namestila mu krevet u maloj sobi sa igračkama u suterenu. Predložio sam da pozovemo policiju, ali ona je bila protiv. Draže joj je bilo dete od policijske istrage, ona vrlo dobro zna šta hoće a šta neće.

Sve se to dogodilo pre više od šest meseci, ali mališa još nije prozborio ni reč, a ja želim da verujem da to nije zato što mu je kod nas neprijatno. Lepo se ponaša, ponekad u igri zavrļači neki predmet, mada još nije slomio ništa vredno tako u igri. Ne liči na naše sinove, veoma je mršav i ima crnu kosu, dok su naši sinovi plavokosi i kršni, makar su takvi bili kad smo ih poslednji put videli. Čudno je to kako se malo-pomalo navikavamo na njegovo prisustvo. S nama gleda televiziju, pa izbegavamo tužne filmove, tužne pesme i uopšte sve što je tužno, a njemu se sviđaju komedije, smeje se baš od srca. Veseo je i dobro jede, tu zaista nemamo šta da prigovorimo. Kad prilegne na sofu, ona ga miluje po kosi, a kad tako zaspi, ja ga odnesem u krevet i pokrijem. Ne usuđujem se da ga poljubim kao što sam imao običaj da pred spavanje poljubim naše rođene sinove; na kraju krajeva, ma koliko da je sladak, ovaj dečak nije naše dete.

Jutros je došao zonski agent, koji nam je postavljao pitanja o tome kako živimo. Izgleda da će rat potrajati još neko vreme, bombe će početi da padaju sve bliže, plaši se da nećemo biti u stanju da izdržimo. Razume se, nismo mu rekli istinu. Možda ga u stvari i nismo slagali, možda nas je ovaj dečak ponovo učinio sposobnim i izdržljivim. U špajzu nije

ostalo skoro ništa. Imamo malo čaja, kafe još manje, vino pijemo iz čašica da bi nam duže potrajalo, povrća uopšte nemamo, pasulja imamo, a kobasica, viršli i krompira nam je ostalo za dve nedelje, paradajza u konzervi za mesec dana, dok mleko nije problem pošto su tu dve krave koje i dalje nekako preživljavaju, što je pravo čudo s obzirom na to šta mogu da nađu na sparušenom pašnjaku. Hleba nema otkako su uhapsili pekara, kažu da je bio doušnik i da je neprijatelju slao precizne informacije o svima nama, i da je čak imao predajnik koji je krišom koristio. Ne možemo znati je li to istina, ali je to u svakom slučaju prava šteta jer je bio zaista dobar pekar. Otkako je izbio rat, manje je štete naneto kuršumima a više nepoverenjem koje se uvuklo u ljude.

Zonski agent nas je obavestio da će sledeće nedelje biti organizovana vežba za evakuaciju, ne znamo šta ćemo da radimo s dečakom kad bude ta vežba, a ni kad bude vreme za pravu evakuaciju. Pre rata nikad nismo pomišljali na to da napustimo svoj dom, mogao bih reći da smo i žena i ja računali da ćemo tu i umreti. Sad se sve promenilo. Moramo da smislimo neki drugi plan.

Najzabavnije je kad posle tuširanja dečko krene da beži umotan u peškir, a mi jurimo za njim pokušavajući da ga uhvatimo. Kliza se tako po parketu ali ne staje, trči, dok se mi smejemo i jurimo za njim s pidžamom koju hoćemo da mu obučemo, ona nosi donji a ja gornji deo. Zaista dugo vremena nismo bili srećni. Mislim da je njoj drago kad me vidi da tako jurcam kao ludak, baš kao što ja volim da je ponovo vidim tako radosnu. Kad najzad uspemo da mu obučemo pidžamu, upalimo televizor, uzmemo vuneno ćebe i fino se ušuškamo. Čumura više nemamo, a kamin ničemu ne služi, pa je hladno. Tako ušuškani gledamo komedije, koje sve troje volimo da gledamo. Dečak se smeje a mi mu navlačimo čarape. Na

televiziji sad puštaju isključivo komedije i drame, tužnu muziku i vojne marševe, a vesti i sve ostalo više se ne emituje pošto su presečeni svi komunikacioni kanali otkako je sistem WRIST definitivno prekinuo sa slanjem informacija. Pre toga, trebalo je samo da bacimo pogled na uređaj koji nosimo kao narukvicu i da, ako to poželimo, saznamo sve što se dešava, koji su trenutno glavni događaji u svetu, mogli smo u realnom vremenu da vidimo i čujemo svoje mile i drage, čak smo mogli da oslušnemo i kako im kuca srce, međutim malo plavičasto svetlo lampice sa unutrašnje strane ručnog zgloba odavno se ne pali. Sad nam ne preostaje ništa drugo nego da se smejemo dok gledamo komedije na TV-u, mada smo ih sve već odgledali milion puta. Bolje išta nego ništa. Bar se dečak zabavlja.

Pošto mališan zaspi, ona i ja najzad možemo da danemo dušom, zagrljeni, kao nekada. Ništa loše ne radimo, dečko je kod nas došao sâm, niko ga nije dovukao za ruku, a mi smo skloni da verujemo da nema nikoga svoga na svetu.

Ona i ja smo, ipak, različiti. Ona je prava gospođa, a ja sam najpre radio za nju pre nego što sam joj postao muž. Njen život nije isto što i moj. Iako živimo pod istim krovom, svako od nas ima svoju posebnu priču.

Ona je bila i ostala prava gospođa, a ja sam bio običan sluga pre nego što sam postao gazda, što svi znaju, besmisleno bi bilo to kriti.

Rodio sam se kao nadničar, pa sam dogurao do predradnika, a posle me je ona uzela pod svoje i naučila me, protivno mojoj prirodi, kako da budem gazda, otac i muž. Podučavala me je natenane, usrdno ali odlučno, kao i sve ostalo što radi.

Zonski agent ne sumnja u nas, pošto smo roditelji dvojice sinova koji se u ovom ratu bore tamo negde na frontu i

prema nama se odnosi s poštovanjem, ali je dužan da nam postavi određena pitanja jer njegova je odgovornost velika, a ovlašćenja ograničena. Ona zna šta i kako treba da mu odgovori. Ne trepnuvši, žena mu kaže da ćemo odmah javiti ako išta primetimo i tako svojim odgovorom predupredi njegova dalja pitanja, stvarno je maher. Dok je zonski agent bio tu, dečak je spavao, ili se bar pravio da spava, ona mu je rekla da ne izlazi iz sobe i poslušao ju je. Dečko dobro zna šta se dešava, uopšte ne deluje da bi se rado vratio tamo odakle je došao. Kod nas je našao malo toplote i nešto hrane, i njemu više od toga ne treba. Nas to čini spokojnim, nema razloga da poričem. Rođena deca ti uvek traže više. Ili se bar tako činilo meni, pošto su naši sinovi toliko ličili na svoju majku da sam istovremeno osećao silan ponos i veliku odgovornost i bio spreman da za njih učinim sve na svetu. Naša dva sina, Augusto i Pablo, razlika između njih je nepune dve godine, odrasli su zajedno, pa su se zajedno i prijavili u vojsku i zajedno otišli u rat. Čoveku koji se nikad nije borio u ratu mora biti čudno što su mu sinovi vojnici. Znam da bi trebalo da bude obrnuto, da je trebalo ja da uzmem pušku njih da branim i štitim. Osećam se beskorisno. Naš mali zatočenik, koga ne držimo pod ključem, pomaže mi da zaboravim na to i na takoreći sve drugo. Kad se nasmehi, setim se onih dana kad su tu bili moji rođeni sinovi i kad sam se starao o njima. Ponekad, noću, uzmem svoju staru pušku marke *remington* i s njom u rukama obilazim kuću, znam da je to blesavo, ali svejedno me umiruje. Možda ću mališu da naučim kako se lovi. U šumi je ostala bar još jedna lisica, znam to iako je nisam video, jer su na daščanoj ogradi ostali tragovi njenih zuba.

Dali su nam vrlo precizna uputstva koja treba slediti prilikom vežbe za evakuaciju. Šta treba poneti, gde treba doći i

stati u red, lična dokumenta koja moramo imati sa sobom. Brinemo se šta ćemo s dečakom, kako da prođe neprimetno, s kojim dokumentima da ga povedemo sa sobom. Juče smo baš o tome raspravljali. Ona smatra da ukoliko dođe do evakuacije kad neprijatelj bude već tu na vratima, da tako kažem, onda će se sve raditi na brzaka i bez mnogo premišljanja, pa niko neće postavljati pitanja, ali ja nisam sasvim siguran u to, dobro poznajem svoje zemljake, znam koliko su neki od njih zavidljivi, ne želim da im pružim priliku da nas dovedu u opasnost. S druge strane, oboje se slažemo da dečaka nipošto nećemo ostaviti samog, prepuštenog na nemilost neprijatelju, ili još gore od toga, da skapa od gladi, ako se dolazak neprijatelja bude odužio.

Od vežbe za evakuaciju se odustalo, pošto za to, po svemu sudeći, nema vremena. Jutros su nam javili da ćemo definitivno morati da se selimo jer ovaj rat polako gubimo tako da zarad našeg dobra, kako su nam kazali, moramo da napustimo svoje domove. Tako će nam pružiti bolju zaštitu.

Sve je to zarad našeg dobra.

A ovde, gde smo na svome, tako se šuška, sve je više doušnika a među nama se krije ološ, ili je sve više ološa a među nama se kriju doušnici, nisam razumeo baš najbolje. Naša će imovina biti konfiskovana, ali će se uvažavati i možda ćemo, eventualno, u najboljem slučaju, moći da se vratimo tu, na svoju zemlju, jednog lepog dana kad rat bude okončan i ljudi ne budu tako nepoverljivi.

Kažu da je to mesto koje će biti naš novi dom u zatvorenom prostoru, da je tamo čistije i svetlije nego ovde, da ništa

gnusno i ružno nema gde da se sakrije i da nam naudi. To mesto zovu prozirni grad.

Oni koji su za to nadležni misle na nas i zato misle umesto nas. Zonski agent kaže ono što mu vlast naloži da kaže, a to sve zvuči vrlo razborito. Sigurno da vlast dobro zna šta treba da kaže i šta treba da radi.

Imamo nedelju dana da se spremimo za polazak. Okupili su nas u zgradi mesne zajednice i objasnili da u tom prozirnog gradu nećemo biti u izgnanstvu, niti u zatvoru, već će nam tamo biti sklonište. Ne znam da li su svi to dobro razumeli, začuo se žamor, a čula su se i pitanja, krajnje logična, pa i poneki glas negodovanja. Momak koji radi na ribnjaku pitao je koliko ćemo vremena provesti u tom skloništu i znači li to da ćemo svi mi onda biti izbeglice, na šta je zonski agent odgovorio da nije u pitanju privremeno sklonište već pravi pravcati grad, u kojem ćemo biti bezbedni i moći da razmišljamo o budućnosti. Onda je jedna žena, mislim da je to ona što radi kao knjigovođa u opštini, upitala hoćemo li se ikada vratiti kućama, a neki čovek iz zadnjih redova, koga ne poznajem, rekao je da ne dolazi u obzir, da oni ni pod razno ne idu odavde, a onda je zonski agent počeo da biva nervozan zbog tolikih pitanja, pa je pokušao da izvrda odgovor rekavši da ćemo sve potrebne informacije dobiti pošto budemo stigli na odredište. Meni je to bilo dovoljno, ali nekim zemljacima očigledno nije, pa su počeli da dižu glas i da zakeraju i postavljaju još pitanja, sve dok zonski agent nije izvadio revolver i opalio u vazduh, a onda su svi smesta začutali. Pošto je na taj način uspostavljen red, zonski agent je završio rekavši da ne zna odgovor na svako naše pitanje, ali da će sve naše nedoumice i bojazni, koje su razumljive, razrešiti više instance kad za to bude vreme.

Žena i ja nismo rekli ni reč. Imamo mi svoje probleme koje moramo da rešimo.

Ne znamo kako ćemo da sakrijemo dečaka koji nije naše dete. Trudimo se da smislimo nešto, neku priču koja bi delovala uverljivo i objasnila otkud on s nama. Čim se malo stiša buka od bombi i eksplozija, odmah krenu da kolaju glasine i potkazivanja. Svakoga dana bude uhapšen neko od naših suseda. Pripadnici službe nikad ništa ne objašnjavaju, jer onaj ko je kriv dobro zna šta je učinio, a mi koji nismo ništa zgrešili nemamo zašto da strepimo. U prozirni grad neće ići niko ko je iole sumnjiv. Ima špijuna koji špijuniraju druge špijune. Baš su juče odveli načelnika pošte, kažu da je krišom otvarao i čitao pisma. Kažu da neprijatelj nikad ne spava, da se krije svuda oko nas, da to može biti bilo ko. Mi imamo dva sina koji su otišli u rat, pa smo zato mirni, makar zasad, zahvaljujući junaštvu naših sinova ne moramo da strepimo za sebe, a susedi nam ukazuju dužno poštovanje. Mi smo roditelji vojnika i zato niko u selu ne sumnja u našu lojalnost, jer niko neće biti izdajnik sopstvene dece. Ali dečak jeste problem, i to nam je oboma jasno. Skrivamo ga jer ne znamo ni ko je ni odakle je, a zbog toga bismo svakako mogli da delujemo sumnjivo. Nešto moramo da učinimo u vezi s tim. Polako se pakujemo i pripremamo stvari, pravimo planove. Noću držimo pogašena svetla i šapućemo, kao da smo pod prismotrom. Mislim da smo oboje uplašeni.

Žena se složila sa mnom da kažemo da nam je dečko neki rod, recimo bratanac, to deluje najuverljivije. Mnogo je ljudi poginulo u ovom ratu, pa nije ništa čudno što brinemo o deci nastradalih rođaka. Ja nemam braće ni sestara, ali ona ima dva brata koji žive u glavnom gradu, koji nisu u godinama za vojsku, ali mogli su lako da nastradaju u bombardovanju. Kad padaju bombe, tad je nebitno koliko ko ima godina i kakav je ko čovek, svako može da strada. Ona o svojoj braći već odavno nije čula ništa, možda su i mrtvi. Telefonske linije

prekinute su već više od godinu dana, pisma stižu s velikim zakašnjenjem (obaška to što ih je neko već otvarao i čitao), u principu sve je moguće. Mi se, naravno, trudimo da pogodimo kako se dečko zove, sve u nadi da će se odazvati ili makar okrenuti glavu kad čuje svoje ime. Ako čovek okrene glavu i pogleda te kad izgovoriš neko ime, to znači da je to ime njegovo.

Nismo se složili oko toga koje bi ime dečaku najbolje pristajalo, ali smo saglasni da mu ga treba dati što pre, pošto će mališi trebati vremena da se navikne. Meni se dopada Hulio, dok se njoj sviđa Edmundo, a meni je to ime predugačko i komplikovano i nekako folirantsko. Ako budem insistirao, mislim da će na kraju ipak biti Hulio. Našim rođenim sinovima imena je odabrala ona, tako da smatram da je pošteno da ovom dečaku koji se pojavio niotkuda ime odaberem ja.

Ostalo je još svega nekoliko dana do zakazanog polaska. Noću izađemo napolje i posmatramo kuću iz naše sparušene bašte, pripremamo se za to da ćemo je napustiti. Otkako su nam saopštili da moramo da napustimo svoj dom, tucali smo se još nekoliko puta, ne znamo hoćemo li u tom prozirnom gradu uopšte moći da se tucamo kad se sve vidi.

Opšte je poznato da na intimne odnose utiče kad je sve tako vidljivo.

Jutros su do nas stigle prvo neproverene glasine da bi nam to po podne potvrdio i zonski agent. U grad će moći da se ponese samo najosnovnije stvari. Ništa od nameštaja ne može da se nosi, pošto nema dovoljno kamiona da se organizuje transport, ni knjige neće moći da se nose, tamo ih ionako već ima dovoljno, od slika svaki bračni par može da ponese dva portreta i pride svako po sliku svojih roditelja i fotografije

dece ko ih ima, ali samo jednu fotografiju po detetu, ne može više. U prozirnomo gradu će takoreći sve morati da krene od nule. Ne nosi se ništa za pranje i čišćenje jer će se o čistoći brinuti organi prelazne vlasti, i ništa što ostavlja fleke, jer bi im to otežalo posao. Može da se ponese nešto za sportske aktivnosti, recimo lopta, reket, ili šah, mada se mnogi ljudi smeju kad čuju da je šah sport. Ne sme nikakvo oružje, pošto ćemo u gradu uživati svu moguću zaštitu. Skije nam ne trebaju jer tamo nema snega. Svako može da ponese po jedan kupaći, pošto tamo ima bazen, zatim naočare i sočiva za vid, ali nikakve lekove, jer ćemo ih tamo dobiti nakon što se budemo javili sanitetskoj službi i obavili lekarski pregled. Zonski agent kaže da ćemo biti srećni i zadovoljni i da nam ništa neće nedostajati i da ćemo, što je najbitnije od svega, tamo biti na sigurnom. Moja žena u to baš i ne veruje, a ni ja nisam ubeđen u to, ali šta je tu je, treba imati poverenja u vlast, makar bila i privremena. Alternativa može biti samo smrt ili totalna anarhija, što se ne mili ni njoj ni meni. Skoro da se i radujem ovoj avanturi kad ćemo u njoj biti tako bezbedni.

I tako, dok se spremamo za dan polaska, mališu zovemo malo Hulio malo Edmundo, ali on se ne odaziva ni na jedno od ta dva imena, tako da se može pretpostaviti da dete ima svoje ime, samo što ga mi ne znamo, pošto on i dalje samo čuti.

Žena ga zove Edmundo, a ja Hulio, ali mališa i ne okrene glavu. Ona se na kraju umorila i odustala, tako da će se dečko ubuduće zvati Hulio.

Ostalo je još samo malo vremena, rekli su nam da moramo da spalimo kuću, kako ne bi pala u ruke neprijatelju, s tim što će se zemlja i dalje voditi na naše ime, a posle rata, ako vlada bude tako odlučila i procenila da su takve

mere primerene, davaće se pomoć za njihovu obnovu. Neko je pitao da li to znači da ćemo moći da se vratimo svojim kućama, na šta je zonski agent odgovorio da to još ništa ne mora da znači, a onda je neko drugi upitao hoće li ponovo proraditi WRIST sistem i hoće li nam vratiti signalne narukvice, na šta je zonski agent odgovorio da je izvesno da WRIST sistem za prenos podataka više neće biti u upotrebi, pošto se pokazalo da ga pobunjenici koriste da dođu do poverljivih informacija. Zatim je neko postavio sledeće pitanje: da li ćemo tamo odeću prati na ruke ili ima mašina za pranje veša? Ovom čestitom čoveku očigledno je već dodijalo da odgovara na tolika pitanja, što je i razumljivo, tako da je samo rekao da dotične informacije izlaze iz okvira njegovih nadležnosti i da ne raspolaže takvim podacima.

Očito da ni zonski agent nije upućen u sve detalje, tako da ni on ne zna kuda ćemo tačno da idemo ni šta ćemo tamo da radimo. Ne bih da se pravim važan, ali moram da kažem da sam to shvatio već pre izvesnog vremena, pa ga zato ništa nisam ni pitao. U svakom slučaju, neću nositi finu odeću. Tamo će verovatno sav veš da peru đuture.

Dali su nam dva kanistera s benzinom da spalimo kuću. Naravno da mi je prošlo kroz glavu da tim gorivom napunim rezervoar i da sednemo u auto i odemo nekuda za svoj groš, ali juče su nam zaplenili auto pošto su se oni toga dosetili pre nas. Železnička pruga je sabotirana, pa ćemo u prozirni grad ići autobusima s klima-uređajima.

Neće nam biti lako da spalimo svoju kuću, ipak je to naša kuća. Čim pomisli na to, žena brizne u plač, a ja se onda trudim da je utešim. Nije da meni nije žao, ali sam prihvatio da tako mora biti i da nema druge. Osim toga, kuća je njena, a ranije je pripadala porodici njenog prvog muža, tako da je normalno da nju to pogađa više.

Žene su uopšte snažnije od muškaraca, a i ona je jaka, ali ponekad klone od prevelikog tereta, a ja je tad čvrsto zagrlim. Radim to bez razmišljanja, jer sam tako činio celoga života. I moj otac je moju majku isto tako grlio.

Hulio se smeška kao da se to njega ništa ne tiče, njemu je lakše jer je još mali, pravo nevinašce, bar još uvek. Ako se jednoga dana bude otkrilo da nije naš sin, videće već šta ga čeka... Uostalom, Bog neka ga čuva.

Ostala su nam još dva dana da sve spalimo na lomači i da odemo odavde. Torbe su nam već spakovane. Spavali smo veoma loše, što neće začuditi nikoga ko je pri zdravoj pameti, jer čovek ne napušta svoje ognjište kao da to nije ništa, a povrh toga bio je i pun mesec. I dok se beličasta svetlost probijala kroz zavese, sve što smo mogli bilo je da na jarkoj mesečini oči napojimo ovim mestom koje smo do tog časa zvali svojim domom.

Tek kad je svanula zora, napokon smo zaspali.

Iz sna nas je trgao Huliiov plač. Desi se ponekad da plače kao da je beba, mora da ima košmare. Ne znamo šta sa nja jer i dalje ništa ne govori, ali smiri se kad ga ona nežno zagrlji. Deca i životinje se uznemire kad se dogodi nekakva promena. Sluti on da se nešto sprema, da odlazimo, video je spakovane torbe, video je i kanistere s benzinom u dnevnoj sobi, mada nisam siguran da mu je jasno šta ćemo s tim da uradimo.

Dobro je doručkovao, dali smo mu skoro sve što je ostalo, a žena je nekoliko konzervi stavila u torbe, sakrivši ih između odeće, iako su nas nadležni uveravali da ćemo tamo imati dovoljno hrane. Ali ona se ne pouzda u to, i sasvim je razumem. Okupali smo se i onda izašli da malo prošetamo i otišli do šume. S obzirom na to da nemamo pojma kad ćemo moći da se vratimo, nije to bila obična šetnja kao sve druge. Hulio je, međutim, bio lepo raspoložen, njemu nije bilo ništa neobično, pentrao se na drveće i jurio za muovama i bubama, pošto veverica u šumi odavno nema. Nije lako proniknuti u misli jednog deteta, ali je očigledno da se mališa preko dana uopšte ne boji, samo se plaši noći i ružnih snova. Mi, s druge strane, strahujemo od toga šta nosi svaki dan, plaši nas stvarnost, pomisao da se možda nikad nećemo vratiti,

to što ne znamo kakvi ćemo biti kad se vratimo, ako se ikada i budemo vratili. Razume se, u šumu nisam pošao bez puške, čak sam i opalio na jednog vrapca. Nemam običaj da pucam na ptice, ali u šumi više nema drugih životinja da ih uzmem na nišan. Ne znam kad ću opet moći da idem u lov, u prozirnom gradu je oružje zabranjeno. U svakom slučaju, nemam nameru da svoju sačmaru i lovačke puške ostavim da izgore zajedno s celom kućom. Rešio sam da ih lepo stavim u futrole i da ih zakopam kad ona i mališa budu zaspali. Neću im ništa reći, ni njima ni zonskom agentu, niti bilo kome. Čovek sa svojom puškom radi ono što želi. Tu nema šta da se priča.

Hulio nam se nekoliko puta izgubio iz vida dok smo šetali šumom. Dozivali smo ga njegovim novim imenom, a on se vratio. Bar sam nešto pogodio. Hulio je stvarno dobro ime.

Nabrali smo dudinja i poljskog cveća, želimo da ova poslednja večera bude posebna. A posebno je sve ono što se ne ponavlja svakoga dana, a još je posebnije ono što bude sad i možda nikada više.

Ne znam jesam li to već rekao, ali moja žena stvarno izvanredno kuva. Kad je krompir stariji, onda pomalo gorči, a ona uz to spremi sos od paradajza koji bude slatkast. Svašta ona još ume osim što zna da kuva. Često kad mi dođe da zaplačem, ona je tu uz mene, a ume i da me nasmeje i zabavi raznim šašavim pričama. To mi se veoma dopada kod nje jer sâm nikad nisam imao dara za pričanje priča. Razumljivo je što se Hulio maltene sve vreme drži nje sad kad smo mu nadenuli ime, premda je tako bilo i ranije. I sa našim je sinovima bilo isto tako. Ljudi koji umeju da pričaju priče uvek imaju društvo.

Ne znam više koliko smo puta stvari pakovali i prepakivali, vadili ih i nagurali, trpali i odbacivali, odabirali i

predomišljali se, sve dok najzad nismo uspeli da u tri torbe spakujemo ono što nam je neophodno za život u prozirnom gradu. Torbe smo složili jednu do druge pored ulaznih vrata.

U ovoj su se kući rodili naši sinovi, i tu su prvi put osetili ukus mleka kad su dohvatili dojiljinu sisu. Ta je žena umrla još pre rata, ali rat je bio uzrok koji je doveo do njene smrti. Bila je strankinja, s neprijateljske teritorije, bila je prognana kad su izbili sukobi, ubrzo nakon pogibije dvanaest pravednika. Dvanaest pravednika stradalo je zbog svoje vere, što je neobično s obzirom na to da ovde takoreći niko ne veruje ni u šta, dok je tih dvanaest pravednika bilo usrdno u svojim molitvama, pa ipak su prvi nastradali. Bila je dovoljna jedna bomba da ih usmrti svih dvanaest, a za taj tragični događaj, čiji počinilac nikada nije otkriven, odmah je optužen neprijatelj. Novine su pisale da je rat neizbežan i tad su počele deportacije. Dojilja naših sinova umrla je u kampu za izbeglice nadomak granice. U vreme kad su pošli u rat, naši je se sinovi nisu ni sećali, pa im o tome nismo ništa ni rekli. Kad je izbio rat, Augustu je bilo devet a Pablu osam godina. Ceo svoj život oni su proživeli u ratu, ali smo mi uradili sve što je bilo u našoj moći da kao deca to ne osete. Zvuk eksplozija i bombi počeo je da odjekuje u našoj blizini tek pre tri godine, a pre toga ih nije bilo teško ubediti da rat uopšte ne postoji. Dugo vremena živeli smo na bezbednoj udaljenosti od užasa pre nego što se taj užas proširio i na ova brda i ovu dolinu, ovo selo i ovu šumu i ceo naš kraj, pre nego što je strah zavladao čitavom teritorijom, pre nego što su do nas počeli da dopiru glasovi da je glavni grad pao u ruke neprijatelja, pre svega ovoga što nam se desilo.

I ona i ja smo znali da će naši sinovi otići u vojsku ako rat bude potrajao, pa smo krišom pratili vesti nadajući se da

će biti postignuto primirje, što se nikad nije dogodilo. Ovaj rat traje već više od deset godina, to je najduži od svih ratova koji su se vodili za našeg života. Dojilja je imala ljupko, borama izbrazdano lice, kao oni ljudi što su već od malih nogu navikli da rade od jutra do mraka, po suncu i po kiši, a njene bele dojke bile su krupne i podatne. Nikad nismo ni pomislili da bi nam mogla učiniti bilo šta nažao, ali vlast je mislila drugačije. Može čovek da bude pun poverenja prema drugome, dok vlast mora da bude pripravna i da reaguje na vreme, pa čak i pre vremena, u slučaju da se dogodi bilo šta što nam može naškoditi. Velika odgovornost iziskuje i veliku predostrožnost. Mislim da tako mora biti, pa se zato nisam ni usprotivio kad su došli po dojilju i odveli je, zato ni moja žena nije stala u njenu odbranu, iako je dojilja čuvala i negovala naše sinove i, koliko je nama poznato, nikada nije rekla ružnu reč o nama.

Tako su, malo-pomalo, odveli sve koji su radili kao poslu-ga po kući, kao i imigrante koji su održavali baštu i radili u polju, a posle su i naši dečaci otišli u vojsku, pa smo na kraju nas dvoje ostali sami, sve dok se nije pojavio ovaj mališan, Hulio, kojeg ne želimo da izgubimo ni za šta na svetu. Na našim njivama i zemlji više ne vidim ništa od onoga što je nekada tu raslo i što smo svojim rukama sadili i brali. Nema više useva ni požnjevenog žita, nema košarica punih voća, nema drva za seču, nema ni korova koji treba opleviti iz ru-žičnjaka, sad je posvuda divlja travuljina koja samo džiglja i nikada ne cveta. Ne mogu se više videti ni lasice, ni puhovi, nema ni one gamadi koja se skrivala među crepovima, ni osa i zolja koje se zaleću u prozorska stakla. Nema više ni lo-pova koje treba najuriti puškom, ni stranaca koje će obesiti

o granu. Jedini koji sad naiđe jeste zonski agent, čije je prisustvo dovoljno da odavde otera sve zverinje, veliko i malo. Od svega što smo imali ostala je samo kuća sa svojim zidovima i senkom prošlosti. Imena svih onih koji su spavali pod našim krovom i u štalama i ambarima već smo zaboravili, sećamo se još samo Augusta i Pabla, naših sinova vojnika. S vremena na vreme, od Augusta nam je stizalo davno poslato pismo, a od Pabla nije nijedno. Mogu da poginu svaki dan, ako već nisu poginuli. Ona to stalno ponavlja, mogu da poginu svaki dan. Stalno to govori a ja joj kažem da neće, ženo, neće poginuti, ali ona tera svoju priču kao da me ne čuje. Kad se ona tako zaintači, niko joj to ne može izbiti iz glave, tvrdoglava je kao mazga. Ako ushte da pravi kolače, ispeći će ih pa makar nemala šećera, a posle će se ljutiti ako ih ne budem pojeo. Inače je žena na mestu, dobra je i sposobna i čista i uredna i ne libi se ni da zasuče rukave i da radi fizičke poslove iako je odrasla i vaspitana kao gospođa. Kad su došli i uzeli naše kobile, otišla je do bunara i spustila vedro i krenula da okreće čekrk i da sama izvlači vodu, sve dok nije nakupila dovoljno vode za ceo dan, iako su joj šake bile pune žuljeva. Tekuće vode nema otkako su presekli dotok još na početku rata, ili čak i ranije, u vreme kad je rat bio samo reč koju su ljudi izgovarali i ponavljali unedogled.

Prvi zonski agent koji se pojavio obavestio nas je da je presečen dotok vode i savetovao nam da napunimo kadu i sve bokale i kondire kao da će nam te zalihe trajati večno. Posle smo skupljali kišnicu i molili se da ne bude opet suša, a kad je suša ipak udarila, onda smo s njene četiri biserne ogrlice platili vodu koju je dovezla cisterna. Sad više nemamo ni bisera, niti bilo čega čime bismo mogli da platimo, a ono malo što nam je ostalo dovoljno je samo za krompir i mleko. Pošto se ne obrađuje, zemlja je postala zapuštena i jalova, uskoro

u čitavoj dolini neće biti ničega za jelo, zato možda i nije tako loše što moramo da odemo odavde i da spalimo kuću, ili će nam je oni spaliti, pošto je takoreći sigurno da će nam biti bolje kad brigu o nama preuzme vlast nego da sami brinemo o sebi, s obzirom na to da u ovoj pustopoljini više ne možemo sami da se staramo o sebi. Čovek koji nije u stanju da se stara o sebi i svojoj porodici postaje sitan i neznatan i na kraju od njega ne ostane ništa, ali pre nego što do toga dođe, on će oberučke prihvatiti sve što mu ponudi vlast. Kad budemo došli u grad, lepo će nam reći kako ćemo da zaradimo za život. Sudeći po onome što kaže zonski agent, izgleda da ćemo svi dobiti određene poslove i zadatke shodno svojim sposobnostima, tako da niko neće biti dokon niti će moći da lenstvuje na tuđoj grbači, jer nema ništa gore nego kad je čovek besposlen i lenj i nema šta da radi. Kad budemo tamo u gradu, svako će se baviti nekim poslom, na početku to neće biti ništa naročito, ali biće dovoljno da se svako nečim zanima i da se ne remeti javni poredak, red i pravila, jer tamo je, kako kažu, zabranjena svaka vrsta meteža i nereda, što mene, moram priznati, čini mirnijim, jer sve što valja nastaje iz nekog reda, a sve drugo su ćorava posla, javašluk i nemar, gde vajdu imaju samo probisveti, lezilebovići i lopovi, zato moraš biti obazriv, jer takvih je na sve strane, pa tako i među naizgled finim i učtivim građanima. Ako ima nešto što su nam jasno stavili do znanja o tom gradu u koji ćemo otići, to je da tamo nisu dopušteni nikakvi rusvaj i galama i da postoje službe koje će paziti da sve bude kako treba, jer kad je mnogo ljudi zajedno na gomili, lako može da izbije neka varnica, a gde je jedna, tu je i druga, i za tili čas bukne pravi požar. Kad su ljudi imali da obrađuju zemlju, onda je svako gledao svoja posla i bilo je mesta za sve, ali ako treba da živimo svi zajedno i bez oružja, bolje da ima ko će sve da